

Raymond R. Hausoul

De apostel Petrus

Petrus is een van de meest bekende apostelen van Jezus. Hij komt het meest van alle apostelen in de evangeliën op de voorgrond. Wie was Petrus? Wat laat zich vanuit de bijbelse en buitenbijbelse bronnen over deze bijzondere man reconstrueren? In dit artikel willen we die vraag verkennen.

Petrus, afkomst en familie

Simon Petrus werd geboren in Betsaida te Galilea. Uit Betsaida kwam ook de apostel Filippus (Joh.1:44). Zoals gebruikelijk in het noordelijke Galilea sprak Simon Aramees met een noordelijk accent (Mat.26:73). Zijn naam betekent 'horen'. Jezus voegde aan de naam Simon de Griekse naam Petrus toe, dat 'rotsblok' betekent en dat anderen in het Aramees met Kefas vertaalden (Joh.1:42).

Uit Petrus' familie kennen we nog verschillende andere namen. Zijn vader heette Johannes (Joh.1:42). Jezus kortte deze naam af tot 'Jona', toen hij Petrus met de term 'Barjona' aanduidde (Mat.16:17). Een broer van Petrus was Andreas (Joh.1:41). Beide broers hadden een huis in Kapernaüm (Mar.1:29). Petrus was ook gehuwd (1Kor.9:5). De naam van zijn vrouw wordt in de Bijbel niet genoemd. Volgens de traditie heette ze Concordia of Perpetua. Verder weet de traditie nog te vermelden dat Petrus ook een dochter had.¹

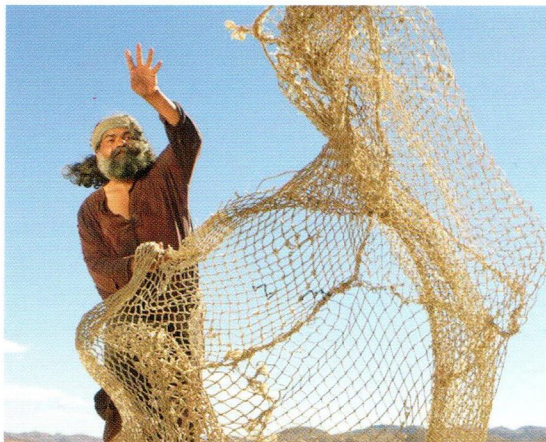
Evenals zijn broer was Petrus visser (Mar.1:16). Samen met hem volgde hij eerst Johannes de Doper en later Jezus Christus (Mar.1:16). Hij was de eerste die erkende dat Jezus de Messias was

(Mat.16:16) en de eerste waaraan Jezus na zijn opstanding verscheen (1Kor.15:5). Omdat Petrus vaak in de nabijheid van Jezus is, vinden we in de evangeliën veel informatie over hem.

Petrus, apostel in Gods koninkrijk

Na de opstanding krijgt Petrus een sleutelrol in de eerste christelijke gemeenschap. In Handelingen 1-12 neemt hij initiatief om het ambt dat Judas verwierp opnieuw te vullen. Er wordt een vervanger voor Judas Iskariot gezocht (1:15). Vervolgens preekt Petrus op het wekenfeest (2:14-40), houdt hij een redevoering bij de genezing van een verlamde (3:4-6), verdedigt hij zich tegenover het Sanhedrin (4:8-12; 5:29-32), brengt hij het Evangelie aan de Italiaanse hoofdmans Cornelis (10:1-11:18) en geeft hij een aanzet tot het Apostelconvent (11:19-30; 15:1-29). Na deze gebeurtenis wordt hij door Herodes Agrippa I (37-44 n.Chr.) gevangengenomen. Na een bijzondere ontsnapping uit de gevangenis (Hand.12:1-19), speelt hij geen rol meer in Handelingen en gaat alle aandacht naar Paulus uit. Wat gebeurde er verder met Petrus?

Rob van Houwelingen vermoedt dat Petrus naar Babylon in Mesopotamië vertrok om daar korte tijd buiten het Romeinse machtsgebied te verblijven.² Vanuit dat gebied schreef Petrus dan zijn eerste brief aan de gemeenten in Klein-Azië (1Petrus). Later blijkt Petrus ook een enorme steunpilaar te zijn voor de gemeenten in Galatië en Korinthe (Gal.2:9; 1Kor.1:12). Vermoedelijk bezocht hij samen met zijn vrouw de stad Korinthe (vgl. 1Kor.9:5). Daar kreeg hij ongewild verschillende fanatieke volgelingen (1Kor.1:12). Dionysius, een gemeente-opziener in Korinthe, zou een eeuw later hebben gezegd dat Paulus en Petrus

allebei bij de gemeenten in de plaats Korinthe betrokken waren.³ Galaten vermeldt tevens nog de spanning die tussen Paulus en Petrus optrad over de plaats van de wet (Gal.2:11).

Petrus en de christelijke gemeenten

Velen zien in Petrus een echte gemeentestichter. Was de apostel echter ergens als gemeentestichter betrokken? Volgens de kerkvader Hiëronymus van Stridon (345–419) stichtte Petrus de gemeente in het Syrische Antiochië.⁴ In hoeverre is dat correct? In Handelingen 11:20–22 vernemen we enkel dat Cyprioten en Cyreneeërs de gemeente in Antiochië stichtten. Hielp Petrus deze groep en vermeldt Handelingen zijn naam niet? Dat is mogelijk. Toch blijft het vreemd dat we enkel vernemen dat Barnabas en Paulus de christenen in het Syrische Antiochië helpen. De uitspraak van Hiëronymus is daarmee niet weerlegd. Ze laat zich alleen niet verifiëren.

Bij de kerkvader Eusebius van Caesarea (265–339) vernemen we dat Petrus het evangelie preekte ‘tot de joden in de verstrooiing, in Pontus, Galatië, Bithynië, Cappadocië en Azië.’⁵ Aan deze christenen schrijft hij later zijn eerste brief (1Pet.1:1). Daarin vermeldt Petrus dat het anderen waren die het evangelie aan deze christenen hadden verkondigd (1Pet.1:12). Van de gemeenten in deze plaatsen was Petrus dus niet de stichter.

De kerkvaders Ireneüs van Lyon (±130–202) en Eusebius van Caesarea verbinden de apostel Petrus daarnaast nog met de stichting van de gemeente in Rome.⁶ Het NT geeft daarover geen informatie. Het is zelfs mogelijk dat Ireneüs en Eusebius de term ‘stichting’ breed opvatten in de betekenis van medewerking. Dan is Petrus niet de grondlegger van de gemeente in Rome, maar iemand die de gemeente mee opbouwt. Pas vanaf de vierde eeuw wordt er gewedijverd om Petrus intensief met Rome te verbinden. In die tijd noemt Hiëronymus Petrus als gemeente-opziener in Rome.⁷ Een onafhankelijk bewijs daarvoor bestaat niet. Tweehonderd jaar eerder noemt Ireneüs alleen Linus als gemeenteleider in Rome en vermeldt Eusebius enkel dat Petrus in Rome wordt gekruisigd.⁸ Ook Paulus noemt nergens in zijn brief aan de Romeinen de naam van Petrus, terwijl hij dat wel elders in zijn brieven doet (1Kor.3:22; 9:5; 15:5; Gal.1:18; 2:7–8,14). Hoewel Petrus verschillende reizen ondernam, zwijgt het NT over een betrokkenheid bij de gemeente in Rome (Hand.9:32; 1Kor.9:5; Gal.2:11). De enige aanwijzing dat Petrus mogelijk in Rome actief was biedt 1Petrus 5:13. Daar spreekt de auteur over Babylon. Volgens velen is dat een geheime aanduiding voor Rome. Dan zou dit de oudste christelijke tekst zijn die Rome als ‘Babylon’ aanduidt. Latere aanduidingen daartoe ontstaan pas na de val van Jeruzalem in 70 n.Chr. Dat gegeven zorgt er voor dat sommige uitleggers toch er voor

kiezen om in Babylon een verwijzing te zien naar de geografisch sterk gekrompen plaats Babylon bij de Eufraat.

Petrus' dood in Rome

Wel aantoonbaar is dat Petrus in Rome is gestorven. Al in de tweede eeuw schrijft Justinus de Martelaar (100–165) dat Petrus in 42 n. Chr. naar Rome kwam. Dat gebeurde in het tweede jaar van keizer Claudius (41–54). In Rome wilde de apostel de dwaalleer van de tovenaars Simon Magnus weerleggen (vgl. Hand.8:9–24). Later nam keizer Nero de apostel gevangen en liet hij hem terechtstellen. Volgens Hiëronymus gebeurde dat in het veertiende regeringsjaar van keizer Nero (oktober 67–juni 68).⁹ Historici twijfelen echter aan deze datering en plaatsen de dood van Petrus eerder in het jaar 64 n. Chr. In het latere boek *Handelingen van Petrus* (33–41) vernemen we zelfs dat Herodes Agrippa Petrus gevangen nam en liet kruisigen.

De kerkvader Ambrosius (340–397) schreef in een brief (nr. 33) dat Petrus kort voor zijn dood uit Rome wilde wegvluchten. Hierbij ontmoette hij Jezus in een visioen. Petrus vroeg aan Jezus: 'Heer, waar gaat U naartoe?' Daarop antwoordde Jezus: 'Ik ga naar Rome om opnieuw gekruisigd te worden.' Petrus keerde daarop naar Rome terug en werd gekruisigd. De kerk Domine Quo Vadis (of: Santa Maria in Palmis), nabij de vroegere Romeinse weg Appian, herinnert aan deze gebeurtenis. Volgens Hiëronymus vroeg Petrus bij zijn kruisiging expliciet om met zijn hoofd naar beneden te worden gekruisigd.¹⁰ Met die keuze gaf Petrus aan dat hij niet op dezelfde wijze als Jezus wilde sterven. Uit de vierde eeuw zijn er verschillende afbeeldingen bekend van de ondersteboven gekruisigde Petrus.

Na zijn dood begroeven gelovigen de apostel op de plaats van de Sint-Pietersbasiliek.

Petrus in latere tijden

In latere tijden zou de impact van de apostel Petrus fors toenemen. Bij mijn weten is er geen apostel die zo gemakkelijk met diverse christelijke stromingen in de kerkgeschiedenis is

te verbinden. Laat ik dat nog kort beschrijven, zonder in te gaan op al het 'ja maar' bij deze keuzen.

Al vanaf de vroege kerk ontstaat er vanuit 1 Petrus 3:18–22 de gedachte dat Christus neerdaalde in de hel. Hoewel de uitleg van deze verzen omstreden is, krijgt deze gedachte vanaf de zesde eeuw een plaats in de westerse editie van de Apostolische Geloofsbelijdenis.

In de ontwikkeling van het latere rooms-katholicisme neemt Petrus de ereplaats in tussen alle andere apostelen. Rooms-katholieken zien de uitspraak dat Petrus de rots is waarop Christus zijn kerk bouwt als fundament voor de pauselijke stoel van Rome (Mat.16:18).

In de evangelische-protestantse traditie staat Petrus' uitspraak centraal dat de gemeente zich kenmerkt door een priesterschap van *alle* gelovigen. Terwijl dat niet op een leiderschap van alle gelovigen duidt, vinden zij het essentieel dat de christelijke erediensten door de gemeenschap in haar totaliteit wordt gedragen. Samen vormen zij 'een heilige priesterschap om geestelijke offers te brengen die God, dankzij Jezus Christus welgevallig zijn' (1Pet.2:5).

Reformatorische kerken wijzen dan weer graag op 1 Petrus 2:1–10 om te onderstrepen dat de zegeningen die Israël in het OT genoot nu deel van de kerk zijn geworden. Verbondsteksten die God tegenover Israël uitspreekt, worden in dat Bijbelgedeelte namelijk door Petrus op de christenen toegepast. Dat Bijbelgedeelte zorgde er zelfs voor dat zij die Israël en de kerk ver van elkaar gescheiden hielden veronderstelden dat 1 Petrus alleen aan Israëlieten was gericht.

Voor evangelische kerken die zich sterk met het anabaptisme verbonden voelen is Petrus dan weer de apostel die hen eraan herinnert dat zij 'vreemdelingen en bijwoners' in deze aardse maatschappijen zijn (1Pet.1:1). Daarmee brengen zij tot uitdrukking dat het koninkrijk van God zich niet vanuit deze maatschappijen laat reali-

seren. Het koninkrijk dat God op aarde verlangt te stichten is niet van deze wereld. Het is van de andere kant, vanuit de hemel afkomstig. Met die hemel weet het anabaptisme vanouds zich verbonden als hemelburgers op aarde die niet van de wereld, maar wel in de wereld zijn (vgl. Fil.3:20).

Ten slotte laten zich in deze context nog de charismatische gemeenten vermelden die bij talrijke genezingen op de bekende woorden uit Jesaja 53:12 wijzen, die de apostel citeert: 'Door zijn striemen bent u genezen' (1Pet.2:24). Bij deze woorden denken ze dan niet enkel aan de geestelijke genezing. Het verlossingswerk van Jezus Christus is volgens hen alomvattend en bereikt ook het fysieke herstel.

Aan deze gegevens laten zich vermoedelijk nog heel wat andere toevoegen. Wat duidelijk mag zijn is dat Petrus zijn voetsporen in de geschiedenis nalaat. Dat maakt hem niet voor niets de apostel die altijd vooraan staat waar de evangelisten de namen van de apostelen opsommen. Petrus is bijzonder en laat een bijzondere

indruk na. Ten diepste is hij echter de man die van zichzelf afwees en alle aandacht voor Jezus vroeg. Jezus Christus is de hoogste Herder waaraan Petrus alle eer geeft. En dat is uiteindelijk het belangrijkste dat we van deze man Gods kunnen overnemen.

1. Eusebius, *Kerkgeschiedenis*, III.30; Clemens Alexandrinus, *Stromata*, III.52-53, VII.63-64.
 2. P.H. Rob Houwelingen, 'Deel 1: Het apostolische evangelie uit Jeruzalem', in *Apostelen: Draggers van een spraakmakend evangelie*, ed. P.H. Rob Houwelingen, *Commentaar Nieuwe Testament* (Kampen: Kok, 2010), 46-47.
 3. Eusebius, *Kerkgeschiedenis*, II.25.8.
 4. Hiëronymus, *De Viris Illustribus*, hfst. 1.
 5. Eusebius, *Kerkgeschiedenis*, III.1.
 6. Ireneüs, *Tegen de ketters*, III.3.2-3; Eusebius, *Kerkgeschiedenis*, III.2.4-25; V.6.
 7. Hiëronymus, *De Viris Illustribus*, hfst. 1.
 8. Ireneüs, *Tegen de ketters*, III.3.2-3; Eusebius, *Kerkgeschiedenis*, II.25.
 9. Hiëronymus, *De Viris Illustribus*, hfst. 1.
 10. Hiëronymus, *De Viris Illustribus*, hfst. 1.
- Zie ook: Eusebius, *Kerkgeschiedenis*, II.25.5-6.